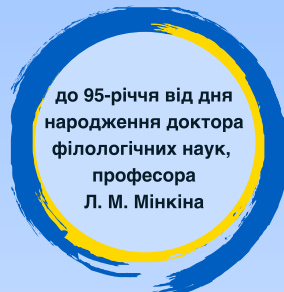

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

Факультет іноземної філології

Кафедра загального мовознавства і романо-германської філології

Мислення – мова – мовлення

Від Г. Гійома до Л. М. Мінкіна:
століття авангардистських ідей

Матеріали

міжнародної конференції
з актуальних проблем
лінгвістики та дидактики

11–12 ЖОВТНЯ 2024

<i>Селіверстова Анастасія</i> Peculiarities of English borrowings in Italian journalistic discourse: linguacultural and cognitive aspects.	113
<i>Ситнікова Валерія.</i> The grammatical phenomenon of possessiveness as a reflection of the speakers' perception of the world.	117
<i>Станіслав Ольга</i> Interdépendance du développement de la science, de la culture et de la langue.	120
<i>Удовіченко Лілія</i> Сучасна українська поліційна термінологія: когнітивне осмислення.	123
<i>Чорноус Оксана</i> Звуковий символізм імен.	126
<i>Shkarban Inna.</i> Multimodal discourse in translation practice.	129
<i>Шкорута Ірина</i> Метафоричний сценарій PSYCHOTHERAPY IS BATTLE та його девіації в психотерапевтичному дискурсі Ірвіна Ялома.	132
<i>Шпак Юлія</i> Proverbs in paintings as manifestations of intermediality.	136
Секція 3: Функціонування простих і складних мовних знаків у мовленні	142
<i>Борисов Володимир</i> Явище антонімії в терміносистемі галузі освіти.	142
<i>Гнатишева Ольга</i> Прецедентні антропоніми як засоби вербалізації оцінки в поезії М. Кривцова.	145
<i>Дьячок Наталя</i> Особливості функціонування простих та складних мовних знаків у мовленні: слово та словосполучення.	149
<i>Колода Дар'я</i> Символ грошової одиниці як знак мовної системи.	155
<i>Кривітнік Гнна, Красовицька Лада</i> Intertextual Verbalization of the Death Cultural Archetype in The Great Escape by Hilma Wolitzer.	158
<i>Лебедєва Надія</i> Стилiстичні функції дієслівних повторів в українській художній прозі.	164
<i>Левко Олександр, Крамар Наталія</i> Становлення української релігійної термінології: Історичні витoki та сучасний узус.	169

LA Times. (2021). Retrieved from <https://www.latimes.com/entertainment-arts/books/story/2021-08-26/hilma-wolitzer-covid-survivor-acclaimed-novelist-at-91>

Little White House. (n.d.). Harry S. Truman. Retrieved from <https://www.trumanlittlewhitehouse.org/key-west/bess-truman-biography>

Wolitzer, H. (2021). The great escape. *Electric Literature*. Retrieved from <https://electricliterature.com/the-great-escape-by-hilma-wolitzer/#article-main-172816>

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ДІЄСЛІВНИХ ПОВТОРІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

Надія ЛЕБЕДЄВА

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
Україна

Більшість науковців вважає повтор стилістичною фігурою, що виникає в результаті накопичення певних мовних елементів у межах одного висловлювання (І. Білодід, А. Коваль, В. Суханова). Інші лінгвісти визначають повтор як багаторазове використання різних мовних одиниць, таких, як фонема, морфема, лексеми, слова, словосполучення або речення (Колюка, 2015, с. 74).

В енциклопедії «Українська мова» повтор описується як фігура мовлення, що полягає у дво- або багаторазовому вживанні в межах контексту тотожних або схожих звуків, слів чи їх частин, синтаксичних конструкцій, розташованих компактно або дистантно, для досягнення певного виражального або зображального ефекту (Русанівський, 2004, с. 496).

І. Горобець стверджує, що в художніх текстах повтор виконує кілька ключових функцій: композиційну (забезпечує зв'язок між частинами тексту), емоційно-експресивну (підкреслює та підсилює окремі елементи або

висловлювання загалом), асоціативно-образну (допомагає виокремити характерні риси художнього образу) та стилістичну (слугує засобом для авторського вираження та інтерпретації реальності) (Горобець, 2017, с. 133).

Активне використання повторів у мовленні є свідченням стилістичного переосмислення слова та спробою автора залучити читача до процесу формування власних думок. Цей виразний синтаксичний прийом, що походить з розмовного мовлення, виступає не лише засобом виразності, але й додає новий інформаційний вимір у художньому тексті (Завальнюк, 2012, с. 45).

Мовознавиця І. Колюка в дослідженні дієслівних повторів у літературній казці зазначила, що вони виконують кілька важливих функцій, що допомагають підкреслити динаміку дії та розкриття характерів персонажів. Передовсім повтори часто використовуються для передачі тривалості дії у часі. Наприклад, конструкції на зразок «*пливуть-пливуть*» або «*гукали-гукали*» підкреслюють, що дія триває протягом певного часу, що створює ефект її розгортання в просторі. Крім того, дієслівні повтори можуть указувати на завершеність дії, яку персонаж виконував упродовж певного періоду. У таких випадках застосовуються дієслова недоконаного й доконаного виду, причому останнє завершує ланцюг повторів та вказує на результат. Наприклад: «*Біг, біг, біг і прибіг до Диво-Саду*», «*Йшли-йшли і підійшли до Болота-Болотища*» (Нестайко, 2007, с. 45). Ці конструкції підкреслюють завершення тривалого процесу (Колюка, 2015, с. 75).

Дієслівні повтори слугують засобом характеристики героїв та підкреслення їхніх емоційних станів. Наприклад: «*Боялися темряви і боялися сонця. Боялися вітру і боялися дощу*» (Нестайко, 1990, с. 279). У такому разі повтор дієслова «*боялися*» в одній формі (минулий час, множина, дійсний спосіб) підкреслює постійність та інтенсивність емоційного стану персонажів, наголошуючи на їхніх страхах (Колюка, 2015, с. 75).

І. Горобець у дослідженні прози Михайла Стельмаха підкреслює, що дієслівні повтори допомагають пов'язати окремі речення в єдину мовну структуру, що забезпечує досягнення належного експресивного забарвлення: « – *А навіщо вони тобі? / – Читати. / – Читати? – знизує вузькими плечима*

парубок, неначе я щось несусвітне сказав...» (Стельмах, 2007, с. 477). Такі повтори, або як їх ще називає автор «дієслівні анафори», надають творам М. Стельмаха особливу стилістичну забарвленість і динамізм. Наприклад, у таких фразах, як *«А ще я **люблю**, як з лісу вигулькне хатина, заскриплять ворітця, побіжать стежки до саду і до пасічника. І **люблю**, коли березовий сік крапає із жолобка... Також **люблю** напасті на лісове джерело і дивитись, як воно коловертнем викручується з глибини. І **люблю**, коли гриби, обнявшись, мов брати, збирають на свої шапки росу, і **люблю** восени по коліна ходити в листі, коли так гарно червоніє калина і пахнуть опеньки»* (Стельмах, 2007, с. 466), повторення одного й того ж самого дієслова підсилює експресивність та ритмічність оповіді (Горобець, 2017, с. 134).

У художньому дискурсі Марка Вовчка, як зазначає В. Заєць, тавтологічні сполуки дієслів використовуються як важливий стилістичний прийом, що підкреслює наближеність до розмовного стилю. Цей прийом дозволяє письменниці зробити акцент на тривалості чи інтенсивності дії або стану персонажів. Наприклад: *«плачу-плачу», «плакала-плакала», «погломоніли-погломоніли», «мордувались-мордувались»*. Такі повтори сприяють відтворенню емоційного фону, передачі наростання дії чи її затяжності: *«Проводжу того чоловіка за село та плачу-плачу»; «Парубки погломоніли-погломоніли та розійшлись»* (Вовчок, 1983, с. 45). Тавтологічні дієслова також відображають безперервний або інтенсивний процес, а потрійний повтор у наказовому способі підсилює та загострює відчуття безвихідного становища героїв: *«роби, та й роби, та й роби»* (Заєць, 2015, с. 18).

У дослідженні О. Олексенко зазначено, що письменник Іван Багряний майстерно використовує експресивно-виражальні можливості повтору для досягнення сильного емоційного ефекту, зокрема за допомогою анадиплосису («підхоплення»). У романі цю фігуру часто можна спостерігати в межах складнопідрядних речень, де вона служить для уточнення або доповнення вже висловленої думки новою інформацією. Це, як правило, підсилює драматичну напруженість і надає висловлюванню трагічного відтінку: *«А тоді вийняв пляшку*

з шкіряної торби, яку тримав під пахвою, відкоркував її й **простяг** тому непритомному – **простяг** до самих уст» (Багрянний, 1992, с. 5). У реченні: «Він дивився у вікно, дослухаючись до тупоту, й **думав**... **Думав** про те, що 25 років тому цією ж вулицею теж проходили юрби» (Багрянний, 1992, с. 17), крім анадиплосису, спостерігається парцеляція – розбиття цілісної думки на окремі інтонаційно та пунктуаційно ізольовані частини. Просте речення з однорідними присудками («дивився» і «думав») через анадиплосис розбивається на два самостійні речення: основне («Він дивився у вікно, дослухаючись до тупоту, й думав ...») і парцелятивне («Думав про те, що 25 років тому ...»). В іншому прикладі: «Лише все повторював пошепки, що на нього **кричали**. Страшно **кричали**» (Багрянний, 1992, с. 101) повтор дієслів додає динаміки та підсилює ефект наростання негативних думок (Олексенко, 2021, с. 169).

Дієслівний повтор як стилістична фігура відіграє ключову роль у художніх текстах, виконуючи як естетичну, так і структурну функцію. Він допомагає автору не лише підсилити емоційне забарвлення висловлювання, але й забезпечує зв'язність тексту. Різні види повторів – від лексичних до синтаксичних – дозволяють більш виразно передати внутрішні стани персонажів і створити сильні асоціативно-образні зв'язки. Це робить повтори невід'ємною частиною художнього дискурсу, що зближує літературний текст із живим мовленням.

Література

- Багрянний, І. (1992). *Людина біжить над прірвою*. Київ : Український письменник.
- Вовчок, М. (1983). *Народні оповідання : Повісті та оповідання*. Київ : Веселка.
- Горобець, І. (2017). Повтор у художній прозі М. Стельмаха. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія : Філологія (Мовознавство)*, 24, 133–138.

- Завальнюк, І. Я. (2012). Експресивний синтаксис прози Михайла Стельмаха. *Українська мова*, 3, 39–47.
- Заєць, В. Г. (2015). Стилістичні функції словотворчих засобів дієслів у художньому дискурсі Марка Вовчка. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*, 19, Т. 2.
- Колюка, І. М. (2015). Граматичний повтор як стилістичний прийом в українській літературній казці. *Актуальні питання філології та методології: Збірник наукових праць магістрантів* (с. 73–78). Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка.
- Нестайко, В. З. (1990). *Вибрані твори: В 2-х т. (Т. 2, П'ятірка з хвостиком: Повісті та повісті-казки для молодшого та середнього шкільного віку)*. Київ: Веселка.
- Нестайко, В. З. (2007). *Олексій, Веселесик і Жарт-Птиця: Казка*. Харків : Белкар-книга.
- Олексенко, О. А., Гусенко, К. В. (2021). Семантико-граматичне наповнення повторів в ідіостилі Івана Багряного (на матеріалі роману «Людина біжить над прірвою»). *Лінгвістичні дослідження*, 54, 165–175.
- Стельмах, М. (2005). Гуси-лебеді летять. В : *Вибрані твори* (с. 736). Київ : Сакцент Плюс.
- Русанівський, В. М., Тараненко, О. О., Зяблюк, М. П. (2004). *Українська мова : Енциклопедія*. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана.